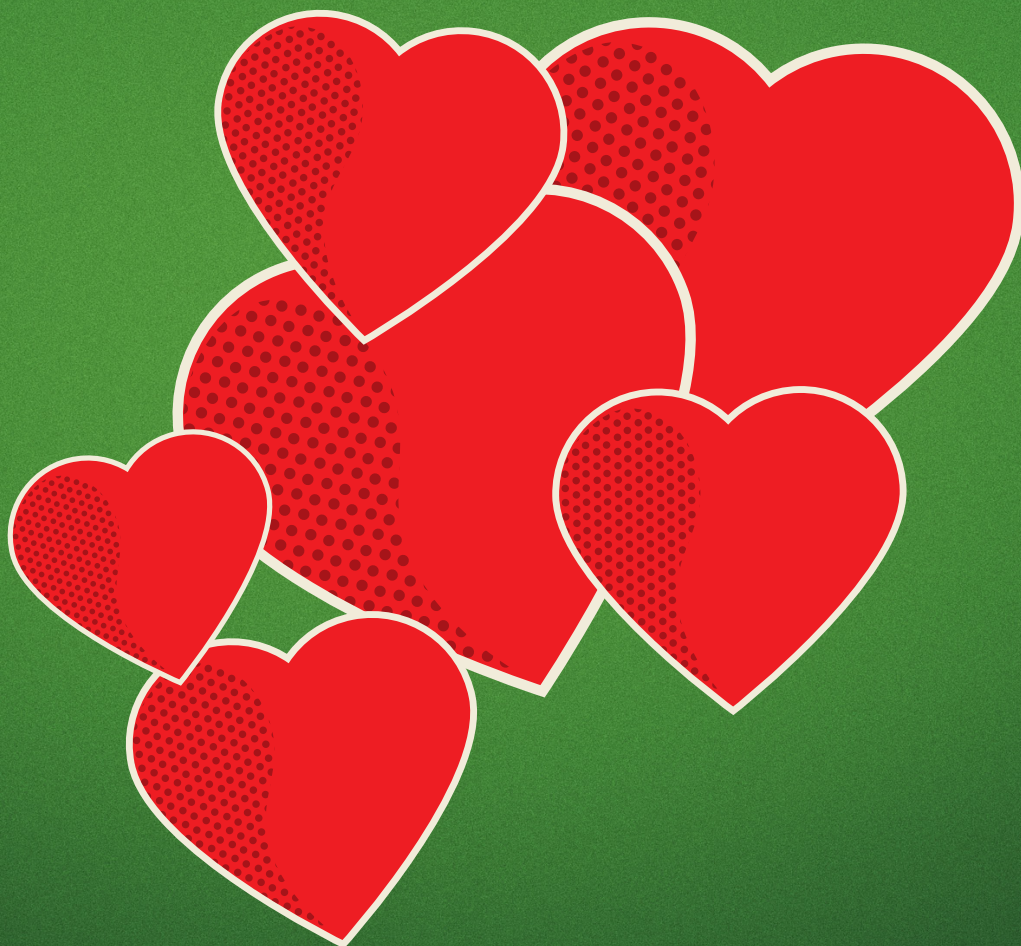

ALL KÄRLEK ÄR BRA KÄRLEK

MILJÖPARTIET DE GRÖNAS
HBTQ-POLITIK JULI 2012

INNEHÅLL

1. Inledning	3
Begrepp	4
2. Attityder och bemötande	6
Vård och omsorg	6
Certifiering	7
Speciella mottagningar	7
Profilboende	8
Smittskyddslagen	8
Skolan	9
Träffplatser att kunna vara sig själv på	10
Andra offentliga instanser	10
Idrottsrörelsen och andra ideella organisationer	11
Vi vill	12
3. Hatbrott, hetsbrott och diskriminering	14
Transpersoner bör omfattas av hatbrotts- och hetslagstiftningen.	15
Åtgärder mot diskriminering	15
Skapa reella möjligheter för enskilda aktörer att driva diskrimineringsmål	16
En fond med processmedel bör inrättas	17
Förändra reglerna för rättegångskostnader	17
Säkra stödet till företrädare för de olika diskrimineringsgrunderna	18
Ökad hbtq-kompetens inom polis och rättsväsende	18
Vi vill	18
4. Våld i nära relationer	19
Miljöpartiet driver	20
5. Barn, familj och identitet	21
Tillåt fler än två vårdnadshavare	21
Tredela föräldraförsäkringen	22
Könsneutrala presumptionsregler för föräldrar	23
Ökad möjlighet till adoptioner	23
Värdmödraskap	24
Att inte behöva vänta på att bli den man är	25
Vi vill	25
6. Hbtq-personer i världen	26
Sveriges roll i världen	27
Vi vill	28
7. Att verka som kommun- och landstingspolitiker	29

1. INLEDNING

Friheten att utforma sitt eget liv är en grundläggande mänsklig rättighet. Där ingår att kunna uttrycka sin kärlek, sexualitet och könsidentitet – hur personen än själv väljer att definiera dessa – utan rädsla för fördomar och diskriminering.

Rätten till självbestämmande och identifikation är också en demokratifråga. Demokrati handlar inte bara om politiska rättigheter och åsiktsfrihet, det handlar också om samma rätt att uttrycka sin kärlek, sexualitet och könsidentitet.

Under många år har människor som är homo-, bisexuella eller transpersoner kraftigt förtryckts i Sverige. Det kan idag kännas absurt att tänka på att homosexualitet länge varit förbjudet i Sverige och ända fram till 1979 ansågs vara en sjukdom. Få personer vågade stå för sin kärlek eller sexualitet och det var först i slutet på 80-talet som några offentliga personer för första gången vågade träda fram.

Sedan dess har mycket hänt.

Även sedan 2006, då Miljöpartiet presenterade sin tidigare rapport All kärlek är bra kärlek har utvecklingen fortsatt att gå markant framåt. Vi presenterade då en rad förslag till förbättringar många av dessa kan nu bockas av. Vi har äntligen fått könsneutrala äktenskap. Sterilisering och andra omoderna och inhumana krav vid könskorrigering är på väg att tas bort. Heteronormen ses allt oftare som ett problem och attityder gentemot hbtq-personer har i många fall förändrats till det bättre. Inte bara lesbiska par utan även ensamstående kvinnor ska kunna få assisterad befruktning i Sverige och inte längre behöva åka till Danmark. Miljöpartiet välkomnar också att värdmödraskap ska utredas. Samtidigt kvarstår mycket politiskt arbete innan vi har ett samhälle fritt från diskriminering, utanförskap och kamp mot byråkratin för hbtq-personer.

Den dolda diskrimineringen måste till exempel lyftas då den finns inom alla samhällssektorer som intar ett heteronormativt synsätt. Det har blivit bättre, men fortfarande är det långt ifrån självklart något glädjande för en ung person att bli kär eller känna sig dragen till en annan person av samma kön. Många svårigheter ligger framför en person som känner sig född in i fel kön eller annars inte känner att denne passar in i den gängse tvåkönsmodellen.

Det gäller även att komma ihåg hur situationen ser ut i andra delar av världen. Det finns straff, dödsstraff, förbud, människor torteras, osynliggörs, sjukförklaras enbart på grund av sin sexuella läggning. FN presenterades 2011 en rapport där det framgick att situationen för människor i världens länder sammantaget är förfärande. Homosexuella som riskerar tortyr och hårda straff i hemländer kan enligt lagen få asyl i Sverige, men det är en rätt som måste bevakas. Sverige måste aktivt agera internationellt för att värna och förstärka rättigheter för hbtq-personer.

Även i Sverige där mycket har hänt till det bättre kan det vara lätt att slå sig till ro för myndigheter och andra när de har gjort sina likarättsplaner. Men det gäller att se hur det blir i praktiken. Det gäller också att ha en beredskap för en motreaktion som kan komma. Hbtq-personers rättigheter måste kämpas för och bevakas, igen och igen. Det är inget som går av sig själv och Miljöpartiet vill och ska vara drivande i det arbetet.

I en värld med lika rättigheter ska alla som vill kunna känna sig bekväma. Vi tror att alla människor, oavsett sexuell läggning och könsidentitet, blir lyckligare utan tvingande etiketter och trånga kategorier. Det gäller att minnas att queerrörelsen i lika hög grad även för de heterosexuellas kamp: för ett friare och mer avspänt samhälle med mindre tvingande normer, med större utrymme för varje individ att överskrida gränser och vara den man vill.

Begrepp

Hbt-begreppet, för homosexuella, bisexuella och transpersoner, är sedan en längre tid vedertaget. Transpersoner är en paraplyterm som på ett sätt har sina problem eftersom många i gruppen själva inte definierar sig så. Behovet av ett begrepp har funnits för att kunna driva frågorna framåt för flera grupper som annars blivit osynliggjorda. Det handlar om könsidentitet och könsuttryck. Begrepp som brukar inbegripas är transsexuell, intersexuell, transvestit, transgendered, intergender och dragqueen/king.

Ytterligare senare när queer blivit ett begrepp har bokstaven Q lagts till. Queer kan definieras på olika sätt. Dels handlar det om att analysera sexualitet, identitet och kön ur ett historiskt och maktpolitiskt perspektiv där normer i frågasätts. Ur ett queerperspektiv betraktas heterosexualitet och homosexualitet inte som naturliga egenskaper hos en individ utan som sociala konstruktioner, uttryck för maktförhållanden och resultat av historiska processer.

Tanken att det heterosexuella beteendet är det normala, naturliga, sanna, vanliga och riktiga är alltså en konstruerad sanning som begreppet queer perforerar. Samma sak gäller den fasta sexuella identiteten, tron att människan har en fastlagd, livslång och "sann" sexuell inriktning.

Queer kan beskrivas som en identitet, en slags frihet eller önskad frihet från normer som hindrar. Att vara människa och få vara den personen är utan hindrande normer eller definitioner. Ibland beskrivs svårigheten att definiera begreppet queer som en del av poängen med begreppet. Att pröva att analysera samtiden ur ett heteronormativt eller andra gällande normperspektiv leder långt.

För oss i Miljöpartiet är båda delarna av queerbegreppet viktiga delar av vår politiska hållning och en grund för politiska förslag på kommun-, landstings- och riksdagsnivå. Vi använder oss också av en intersektionell maktanalys i vår politik

som betyder att synliggöra olika maktstrukturer i samhället. Miljöpartiet arbetar för ett samhälle där alla människor oavsett kön, ålder, etnicitet, klass, funktionsnedsättning, religion, sexuell läggning och könsidentitet ska ges samma förutsättningar. Det intersektionella perspektivet hjälper oss att synliggöra hur olika maktordningar är sammanflätade med varandra och hur de kan skifta i olika sammanhang.

En vit, man med bra jobb och god ekonomi har andra förutsättningar än utländsk kvinna med funktionsnedsättning som jobbar i låglöneyrke. Hur hbtq-perspektivet sedan spelar in ur ett maktperspektiv beror på en mängd olika saker. Kombinationerna är inte givna, men diskrimineringsgrunderna finns där.

2. ATTITYDER OCH BEMÖTANDE

I lagstiftningsväg har mycket gjorts det senaste decenniet för att verka för lika rättigheter och även opinionsmässigt finns ett starkt stöd för detta. Människors attityder i vardagen är dock fortfarande väldigt olika, förhoppningsvis mest beroende på osäkerhet och okunskap om hur de bör agera. Fortfarande kan många hbtq-personer vittna om diskriminering, okunskap och dåligt bemötande, ibland dagligen, inom bland annat vård, skola och andra offentliga instanser beroende på deras sexuella läggning eller könsuttryck.

Vi anser att bästa sätt att förändra detta är att höja kunskapen genom utbildning och information, att ställa krav på att tydliggöra hur myndigheter, arbetsgivare och andra arbetar med frågorna och att stärka möjligheterna att till anmäla och få upprättelse.

VÅRD OCH OMSORG

Att personal som arbetar inom vård och omsorg har hbtq-kompetens är väldigt centralt såväl för bemötande som innehåll i vården. Grundläggande är förstås vad som lärs ut på utbildningarna, t ex läkar-, sjuksköterske-, socionom- och psykologutbildningarna.

I den befintliga, fem och ett halvt år långa läkarutbildningen, följt av 18–21 månaders allmäntjänstgöring och fem års specialistutbildning, utgör undervisning i HBT-frågor idag högst en frivillig föreläsning på grundutbildningen. Många HBT-personer som varit patienter kan vittna om stor okunskap på vårdens alla nivåer. Idag finns inga krav på HBT-kunskaper för att få examen.

All den fortbildning som idag finns inom vården sker enbart på initiativ av frivilliga organisationer (som RFSL) och lokala eldsjälar. En allmän kompetenshöjning inom HBT bland gynekologerna på Södersjukhuset i Stockholm har exempelvis kommit till stånd enbart för att en enda HBT-kunnig individ har ordnat kurser och seminarier. Enskilda personer har på liknande sätt fått till stånd en särskild mottagning för lesbiska och bisexuella kvinnor på samma sjukhus. Privata och lokala initiativ ska givetvis uppmuntras och stödjas, men hela ansvaret för fortbildning och information bör inte överlåtas till volontärer och eldsjälar. Idag avgör förekomsten av frivilliga initiativ hur människor blir bemötta i sitt landsting. Patienten har idag ingen bättre garanti för ett kompetent bemötande än hoppet om att det finns en lokal bög eller flata som sett till att utbilda sina kollegor, som i fallet Södersjukhuset.

På det här området behövs både mainstreaming och särskilda enheter i kombination. När det gäller sjukvård är specialmottagningar nödvändiga för att snabbt kunna ackumulera och sprida kompetens, som Venhälsan för homosexuella män i Stockholm där ny kunskap på området snabbt samlas och sprids till andra

mottagningar för sexuellt överförbara sjukdomar. Mycket kunskap på ett ställe rinner över så att alla lär sig lite mer och den totala kunskapsnivån ökar. Å andra sidan ska inte, som idag händer, alla homosexuella män i Stockholm per automatik hänvisas till Venhälsan för att ta några prover. Det är alltså viktigt att kompetensen att möta hbtq-personer finns överallt inom vården. Inom till exempel äldreomsorgen finns idag ingen beredskap för att möta äldre hiv-positiva.

Vi anser att regeringen bör återkomma med ett förslag på hur HBT-kunskap ska tillförsäkras i vården. Det är till exempel viktigt att högskoleutbildningarna höjer HBT-kompetensen hos läkare, sjuksköterskor, socionomer och psykologer och att kunskap inom HBT ingår i respektive examen. Fortbildning och kompetenshöjande insatser behöver göras inom hela vårdsektorn.

Certifiering

Länge skedde den enda fortbildningen i hbtq-frågor i vården enbart på initiativ av frivilliga organisationer och lokala eldsjälar. Arbetsgivaren hade tur om det fanns en lesbisk person i personalgruppen på vårdenheten och som dessutom var tillräckligt stridbar för att hävda att verksamheten måste omarbetas för att passa alla.

Det har dock hänt en del och sedan 2008 har hbtq-certifiering dykt upp som ett begrepp. Hittills har det varit något som RFSL, Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter, erbjuder. Certifieringen betyder ett synliggörande av att en organisation arbetar strategiskt utifrån ett hbtq-perspektiv, såväl för anställda som i bemötandet av kunder, klienter och patienter. Certifieringsarbetet innebär ett åtagande där en överenskommen genomförandeplan, som innefattar utbildningsinsatser och annat internt utvecklingsarbete, ska följas. Bland de organisationer som blivit hbtq-certifierade finns olika ungdomsmottagningar, barnavårdscentraler, vårdcentraler och folktandvårdsmottagningar. Miljöpartiet menar att detta är ett mycket bra och metodiskt arbetssätt som verkligen kan uppnå förändrade attityder och även verksamhet. Det synliggör en ambition för omgivningen och givetvis borde målet vara att varenda enhet skulle vara hbtq-certifierad, eller åtminstone ha en tydlig policy som den arbetar efter och följer upp. Den negativa uppmärksamhet som till exempel förskolor med hbtq-certifiering till viss del fått, där människor med fördomar misstolkar både syfte och innehåll skulle snabbt dö ut om varje enhet var tydliga med hbtq-kunskap och en inriktning på verksamheten som är till för alla människor och garanterat ickediskriminerande.

Speciella mottagningar

På vårdområdet vill Miljöpartiet se en mainstreaming med hbtq-kompetens i all verksamhet. Men det är också viktigt att det kombineras med särskilda

specialmottagningar när det finns behov av det. Mycket kunskap på ett ställe rinner över så att alla lär sig lite mer och den totala kunskapsnivån ökar.

Det är viktigt att det finns särskilda enheter som snabbt kan ackumulera och sprida kompetens. Ett exempel är Venhälsan för bi- och homosexuella män i Stockholm där ny kunskap på området snabbt samlas och sprids till andra mottagningar för sexuellt överförbara sjukdomar.

Det är däremot mycket viktigt att inte alla på grund av sin sexualitet, könsidentitet eller könsuttryck per automatik hänvisas till särskilda kliniker eller enheter.

Profilboende

Att äldreboende med hbtq-profil är på gång tycker Miljöpartiet är mycket positivt. Det är en viktig trygghetsfråga att i det fortfarande påfallande heteronormativa samhället som vi lever i att kunna välja en boende och omsorgsform där personen känner sig helt trygg med att kunna vara den hen är. Lika självklart som det är bra att kunna få välja för den som vill, lika självklart är att inte alla ska hänvisas dit, eller att det minskar behovet och kravet på att all omsorg behöver kunna bemöta alla människor på ett bra och respektfullt sätt. Vilket kräver hbtq-kunskap, gärna i certifieringsform.

Detsamma gäller givetvis i hög grad även för de personer med funktionsnedsättning som är beroende av vård, omsorg och ibland särskilda boendeformer.

Smittskyddslagen

Idag har hiv-positiva en plikt att upplysa en eventuell partner om sin medicinska status. Förutom att det är väldigt svårt att leva upp till lagen medför den rent praktiskt att många hiv-positiva är rädda för att bli anmälda (eftersom det oftast inte finns några vittnen till eller dokumentation av sådana samtal) av sina före detta (bittra, arga, svartsjuka) partners. Denna plikt ger också den hiv-positiva partnern hela ansvaret i en potentiellt smittspridande situation, medan det rimliga är att alla människor, hiv-negativa som hiv-positiva, har hundra procent ansvar för sin egen hälsa. Lagen lägger allt ansvar på en person och friar övriga. Dessutom visar forskning att de flesta som smittar andra inte själva vet om att de bär på viruset. Lagen är alltså relativt verkningslös ur medicinsk synvinkel samt dålig som ideologisk markering och bör därför ses över. Miljöpartiet vill därför att informationsplikten avskaffas.

Även andra delar av smittskyddslagen och hur den diskriminerande drabbar hiv-positiva behöver ses över, såväl när det gäller straff som isolering.

FN:s organ för hiv/aids-frågor UNAIDS har riktat skarp kritik mot Sverige och andra länder som tillämpar straffrättsliga åtgärder mot dem som överför eller utsätter andra för risken att få hiv. Det finns ingen forskning som stöder att en bred

tillämpning av strafflagstiftning förhindrar hiv-överföring, utan snarare riskerar detta att undergräva de mänskliga rättigheterna. UNAIDS har uppmanat länder att begränsa kriminaliseringen till fall av avsiktlig överföring, det vill säga till när en person känner till sin hiv-positiva status och utför handlingar i avsikt att överföra hiv och faktiskt gör detta. Internationellt existerar det en bred samsyn om att det aldrig bör förekomma tvång i arbetet med hiv.

Det är främst framgångsrik hiv-prevention samt väl utbyggda möjligheter till testning som är framgångsrika vägar för att minska antalet hiv-överföringar. Testning, vård och behandling måste ske på frivillig väg istället för genom tvång och repressalier. Dagens lagstiftning kan få en motsatt effekt där en del väljer att inte testa sig då de vet vilka långtgående konsekvenser ett positivt provsvar kan få.

Skolan

Skolan är en av samhällets viktigaste normskapande instanser. Skolgången kan också vara en väldigt jobbig tid för den som av något skäl betraktas som avvikande i andras ögon.

Det har hänt en hel del på området. Till exempel regleras arbetet mot diskriminering och kränkande behandling sedan 2009 i både diskrimineringslagen och skollagen. Både förskola och skolan ska varje år upprätta en likabehandlingsplan och en årlig plan mot kränkande behandling. Det finns bra verktyg för detta via DO:s hemsida. Skolinspektionen har tillsynsansvar.

Skolverket har våren 2012 kommit med allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. Då ansvaret för det pedagogiska arbetet ligger hos varje rektor eller förskolechef så är det viktigt att de arbetar aktivt med att se till så att lärare och elever har tillgång till skolmaterial där hbtq-frågor behandlas på ett icke diskriminerande sätt. Ansvaret ligger därmed på rektorerna och förskolecheferna att se till så att läromaterialet är modernt och uppdaterat, och att inte heteronormen är genomgående i undervisningsmaterialet.

Det finns alltså numer både regelverk och stöd, men det gäller att det efterföljs även i praktiken. Skolinspektionen har fram tills nu inte gjort någon särskild genomgång av arbetet mot diskriminering och kränkande behandling, något vi anser bör göras. Viktigt är också särskilda projekt och initiativ, till exempel HBT&Heder, som drivs av RFSL och är en stödsida för unga hbt-personer utsatta, eller i riskzonen, för hedersrelaterat våld. Projektet "Under ytan" som drevs i samma konstellation - om att förstå och förändra normer och värderingar i skolan avslutades visserligen 2008, men det finns fortfarande material att beställa och arbeta med.

Träffplatser att kunna vara sig själv på

Unga hbtq-personer måste ha rätt till frizoner där alla kan få vara sig själva. Det är inte minst viktigt med tanke på vad Ungdomsstyrelsen presenterat i en rapport där det framkommer att unga homosexuella, bisexuella, transpersoner samt personer som är osäkra på sin läggning eller könsidentitet har en sammantaget sämre hälsa i jämförelse med befolkningen i övrigt¹. Det handlar inte minst om den psykiska hälsan. Bland ungdomar mellan 16-29 år uppgav 11 procent av de homo- och bisexuella männen och 25 procent av kvinnorna att de någon gång försökt ta sitt liv. Bland unga transpersoner är siffran hela 27 procent. Det är alarmerande siffror.

Unga hbtq-personer utsätts i högre grad än andra unga för kränkande behandling, våld och hot om våld både utom och inom familjen. Att ha tillgång till en frizon där hen kan känna sig trygg och slippa bli ifrågasatt på grund av sin sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck är därmed livsviktigt.

Utöver hbt-certifierade ungdomsgårdar finns det därför ett behov av särskilda träffplatser eller ungdomsgårdar för unga hbtq-personer. Bra exempel på riktade mötesplatser är Café BFree som startades våren 2007 av Karlstads kommun, HaBiTatQ som drivs av Malmö kommun och RFSL och hbtq-platsen Egalia som drivs av RFSL Stockholm och delfinansieras av Stockholms stad. Det är viktigt att sådana träffplatser inte bara finns i storstäderna, eftersom behovet finns över hela landet.

Som ung hbtq-person, ny i sin identitet, kan personen ofta ha det tufft på mindre orter där hen kan uppleva att alla pratar om en. Vuxna hbtq-personer söker sig gärna till storstäderna på grund av möjligheten till anonymitet och att fler människor som lever på olika sätt finns i storstäderna. Det är därför en utmaning för alla kommuner att hitta sätt för unga hbtq-personer att känna sig trygga. Att samarbeta med RFSL och föreningslivet i övrigt på orten runt frågan är också mycket viktigt.

Andra offentliga instanser

Trycket på kompetensutbildning i hbtq-frågor ökar, och det har lyckligtvis hänt en del. Exempelvis inom försäkringskassan och socialtjänsten vars inställning och bemötande har stor betydelse för människors privatliv.

Det finns ingen generell utbildning, fortbildning eller kompetenshöjning av personalen på socialtjänsten och försäkringskassan, men dock görs satsningar. Att till exempel mötas av blanketter som är uppenbart heteronormativa med rutor för mamma och pappa kan upplevas som diskriminerande. Mycket har rensats bort och gjorts om i blankettväg, men det krävs att det finns en organisatorisk koll av detta på samtliga av landets myndigheter.

¹ Sidan 10 Hon Hen Han, En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner. Ungdomsstyrelsen 2012

Påfallande viktigt är att det inte är ett heteronormativt perspektiv i utredningar rörande individer inom socialtjänsten, t ex. Det finns numer exempel på mycket bra utredningar, men det är inte självklart vilket bemötande en hbtq-person får vid kontakt vid myndigheter.

Att socialstyrelsen sedan 2012 har en intern hbtq-samordnare är välkommet. Utgångspunkten är enligt myndigheten att hbtq-frågor ska bevakas och beaktas i det arbete som sker i myndigheten, exempelvis vid normering och tillsyn. Socialstyrelsens egen hbtq-kompetens måste också vara hög för att kunna bevaka att inte det heteronormativa perspektivet är förhärskande i verksamheten. En samordnare kan inte göra under, men förhoppningsvis kanske kunna sätta fingret på problem som behöver lyftas på ett mer genomgripande sätt.

Idrottsrörelsen och andra ideella organisationer

Den största folkrörelsen i Sverige är den samlade idrottsrörelsen med dryga tre miljoner medlemmar. Nästan alla unga människor passerar här under sin uppväxt, vilket gör att den tillsammans med skolan är verkligt viktig för den sociala fostran. Det är därför helt centralt att idrottsrörelsen, på samma sätt som skolan, arbetar målmedvetet och aktivt med hbtq-frågor. Ingen diskriminering av sexuell läggning ska få förekomma. Givetvis är det ett misslyckande om en så viktig instans för unga människors sociala fostran förmedlar och stärker ett förakt för icke-heterosexuella.

Det är dock ingen hemlighet att diskriminering förekommer. Attityden inom vissa idrottsförbund har av vissa upplevts som väldigt homofob. Att en viss typ av språk och jargong förekommer i omklädningsrum eller på träningar behövs uppmärksammas betydligt mer än vad det görs nu då detta kan till att många pojkar och flickor blir djupt kränkta och förtryckta. Att påtagligt få har kommit ut i idrottsvärlden talar sitt tydliga språk, särskilt inom vissa grenar och kanske framför allt på herrsidan. Det skulle kunna vara det omvända, tydliga förebilder som visar att det är ok att vara hbtq-person och att det är något att vara stolt över.

Precis som inom andra delar av samhället sker dock även här en förändring. Riksidrottsförbundet är sedan en längre tid medvetet om problemen och tog för ett antal år sedan fram en policy och en handlingsplan mot diskriminering och trakasserier på grund av sexuell läggning för att uppmärksamma hbtq-personers situation inom idrottsrörelsen. 2012 genomförs också en studie i samarbete med RFSL och RFSL ungdom som ska kartlägga attityder hbtq-personer möter i idrottsvärlden. Det är den största satsning som gjorts på hbtq-frågor och också det största forskningsprojektet som Riksidrottsförbundet gör 2012. Tanken är att projektet ska mynna i en rad förslag som ska göra att idrottsvärlden på allvar ska inkludera alla.

Det är välkommet. Hittills har det inte bara handlat om enskilda hbtq-personer som finns och diskrimineras inom idrottsrörelsen, utan om de attityder som florerar inom rörelsen. Och problemen finns sällan främst på central utan på lokalnivå. Det är viktigt att idrottsrörelsens ledare påminns om sin egen position som fostrare och spridare av attityder och att diskussionen om hbtq lyfts och blir seriös.

Idag finns inga konsekventa krav på anti-diskriminerande motprestationer för klubbarnas ekonomiska bidrag från stat, kommun och landsting. Det finns inga krav på hbtq-policy eller handlingsplaner för att kunna hantera eventuell diskriminering. De allra flesta ledare och tränare erbjuds idag ingen utbildning för att kunna få eller höja sin hbtq-kompetens, vilket givetvis är mycket olyckligt, eftersom chansen att de ska upptäcka diskrimineringen därmed blir mindre.

Att idrottsvärlden i jämförelse med andra offentliga arenor har så få öppna hbtq-personer på alla nivåer är symptomatiskt. Tystnad är också ett uttryck för diskriminering, liksom den svårighet som idrottsstjärnor som kommit ut har beskrivit.

Idrottsrörelsen har haft lite av en särställning, men även andra ideella organisationer behöver skärskådas på samma sätt. Är det få eller inga inom rörelsen som är öppna hbtq-personer? Hur ser den interna policyn ut, i teorin och hur fungerar det i praktiken? Krav bör ställas på motsvarande sätt i samband med ekonomiska bidrag från stat, kommun och landsting.

Vi vill

- ☐ att kompetensen hos blivande vårdpersonal ska höjas genom att hbtq-frågor förs in dessa högskoleutbildningar som en naturlig del av utbildningsplanen.
- ☐ att fortbildning och kompetenshöjande insatser ska göras inom hela vårdsektorn.
- ☐ att fler enheter hbtq-certifieras eller har en mycket tydlig hbtq-policy som följs upp på ett tydligt sätt.
- ☐ att en mainstreaming av hbtq-kompetens ska finnas i all verksamhet, men speciella mottagningar och profilboenden bör också finnas.
- ☐ att unga hbtq-personer ska mötas av en icke heteronormativ skola och ha rätt till frizoner där den unga kan vara sig själv.
- ☐ att skolinspektionen efter att de allmänna råden varit i kraft en tid, ges i uppdrag att se över situationen för hbtq-personer i skolan och heteronormativiteten i undervisningen.
- ☐ att DO tillförs medel för utökat främjandearbete.
- ☐ att personalen på socialtjänsten, försäkringskassan och andra institutioner fortsatt utbildas och fortbildas för att höja sin hbtq-kompetens.
- ☐ att elever på lärarhögskolan får mer obligatorisk undervisning i hbtq-frågor.

- ☐ att informationsplikten i smittskyddslagen ska tas bort och andra kränkande delar av lagstiftningen för hiv-positiva ses över.
- ☐ att tränare och ledare inom idrottsrörelsen och föreningslivet ska verka aktivt mot diskriminering.
- ☐ att alla klubbar som vill ha ekonomiskt stöd från det allmänna ska utarbeta en hbtq-policy och en handlingsplan för att hantera diskriminering.
- ☐ att heteronormen ska ifrågasättas i fler sammanhang.

3. HATBROTT, HETSBROTT OCH DISKRIMINERING

Ett hatbrott mot en hbtq-person är ett brott som begås för att förövaren identifierar offret som homosexuell, bisexuell eller transperson. I lagstiftningen finns en straffskärpningsregel i brottsbalken 29 kap. 2 § 7 enligt vilken brott med motiv att kränka någon på grund av ras, hudfärg, nationalitet, etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning kan straffas hårdare än brott utan kränkingsmotiv. Enligt Brottsförebyggande rådet har den självrapporterade utsattheten för hatbrott som är homofobiskt motiverad legat stabil sedan 2009, men brotten uppges oftare vara polisanmälda. När det gällde plats skedde 21 procent av hatbrotten 2011 på allmän plats och 14 procent på internet. Ungefär lika vanligt var att det skedde i eller i anslutning till den utsattes hem (13 procent). Arbetsplatsen kom på fjärde plats med 8 procent.

Eva Tiby, kriminolog som forskat om hatbrott har tillsammans med andra forskare inom området, har betonat att hatbrott inte, med några få undantag, handlar om enskilda galningar utan om en struktur av förakt och fördomar². Det finns en bredd och systematik i hatbrotten som gör att de inte kan förklaras med de individuella förövarnas homofobi. Våldsverkaren i nazistuniform hör till undantagen, istället framträder grannanten, arbetskamraterna eller killgänget som går förbi en krogkö som de vanligaste förövarna.

Hatbrotten mot hbtq-personer är ett strukturellt fenomen. Brotten kan även betecknas som "budskapsbrott", det vill säga att de riktas mot många fler än det enskilda offret. Brotten är också instrumentella på så sätt att de syftar till att inskränka människors beteende och valfrihet, vilket också lyckas: studier visar att människor som varit utsatta för hatbrott blir mindre öppna och mer rädda under lång tid efteråt. Att hatbrotten har ett "budskap" och är instrumentella brott gör att de har en djupare träffyta på demokratin än andra brott. Straffskärpningsregeln fungerar inte alltid. Eller rättare sagt: det faktum att offret varit just homosexuell har i många fall räknats som en förmildrande omständighet när förövaren ställts inför rätta. Detta gäller fall av misshandel, dråp och mord där förövaren fått eller trott att han fått en sexuell invit av offret. Ibland har det räckt med en blick eller farhågan om en kommande invit eller bara känslan av att offrets homosexualitet i sig skulle innebära en sexuell invit. Straffskärpningsregeln blir en straffmildringsregel i samma stund som ett homosexuellt närmande i praktiken utgör en juridiskt förmildrande omständighet på det våldsbrott det utlöser. Det finns flera rättsfall där

² Sidan 9 En studie i homofoba hatbrott i Sverige Eva Tiby 2006

homosexuella inviter setts som förmildrande omständigheter när domstolarna ska bestämma brottsrubricering och strafflängd, det mest kända är kanske mordet på ishockeyspelaren Peter Karlsson 1995. Peter Karlsson råkade ragga på fel kille, en 19-årig nazist, och dödades med 64 knivhugg. Förövaren dömdes för dråp och inte mord för dessa 64 knivhugg, eftersom brottet hade föregåtts av ett ragningsförsök. Högsta Domstolen kallade det för en "en allvarlig provokation" där offret genom sitt beteende försatt förövaren i ett "tillstånd av okontrollerat ursinne". För att helt eliminera hatbrotten mot hbtq-personer krävs en attitydförändring. Den dag då det enbart är pinsamt att begrunda, irritera sig och gå igång på sina medmänniskors högst privata kärleksliv och val av partner har vi inga hatbrott riktade mot hbtq-personer.

Transpersoner bör omfattas av hatbrotts- och hetslagstiftningen.

Grunden för diskrimineringen av transpersoner är inte relaterad till sexualitet, som hos homo- och bisexuella, utan till könsidentitet och könsuttryck.

Transpersoner är en grupp som idag är utsatt för såväl fördomar och missaktning som hat och hets. Trots detta utgör inte en gärningsmans syfte att kränka brottsoffret på grund av hans eller hennes könsidentitet eller könsuttryck en grund för att betrakta brottet som hatbrott. En sådan klassificering av brottet möjliggör en straffskärpning. Miljöpartiet menar att könsuttryck/könsidentitet bör föras till den uppräkningslista i 29 kap. 2 § brottsbalken som idag innehåller ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, och sexuell läggning.

Av samma skäl bör brottet hets mot folkgrupp utvidgas till att även omfatta hot och missaktning mot gruppen transpersoner. Förtydliganden behöver göras även i grundlagarna för att otvetydigt omfatta transpersoner såsom andra.

Åtgärder mot diskriminering

Att skyddas mot diskriminering är en mänsklig rättighet. Glädjande är att lagskyddet mot diskriminering har förbättrats i Sverige. I den civilrättsliga diskrimineringslagen från 2009 finns mycket tydliga skrivningar inte bara mot diskriminering på grund av sexuell läggning utan också när det gäller könsöverskridande identitet eller uttryck. I lagtexten specificeras tydligt: att någon inte identifierar sig som kvinna eller man eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön. Det är bra.

Likaså har förstärkningar gjorts i grundlagen. 2010 förtydligades regeringsformen och säger numer att en lag eller annan föreskrift inte får innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande eller med hänsyn till sexuell läggning (RF 2 kap. 12§). Här sägs även att lag eller föreskrift inte får innebära att

någon missgynnas på grund av sitt kön såvida inte föreskriften utgör ett led i strävanden att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor eller avser värnplikt eller motsvarande tjänsteplikt (RF 2 kap. 13§)

Allt det här är bra. Hur det ser ut i verkligheten är en annan sak. Vi menar att Sverige måste säkerställa att vi har ett rättsskydd som inte bara är en papperskonstruktion utan i praktiken erbjuder ett effektivt rättsmedel för den som drabbas.

Ett effektivt diskrimineringskydd syftar inte bara till att kompensera och ge upprättelse till den som drabbas. Den fyller i allra högsta grad en handlingsdirigerande funktion. Den arbetsgivare, restaurangägare eller skolledare som vet att avsiktlig eller oavsiktlig diskriminering riskerar att kosta henne hundratusentals kronor kommer att noggrant se till att så inte sker.

Skapa reella möjligheter för enskilda aktörer att driva diskrimineringsmål

Diskrimineringsombudsmannen har nyligen framfört att myndighetens uppdrag behöver ändras. DO ser en viktig funktion i att driva diskrimineringsmål som är principiellt viktiga. I övrigt kan de svårtligen driva alla de mål som skulle behöva drivas och samtidigt ägna sig åt främjandearbete.³ MP menar att detta är fel och att det i stället av olika skäl behövs nytänkande i frågan om hur diskrimineringsmål drivs i Sverige.

Den som anser sig diskriminerad, men inte vill ha eller av andra anledningar inte får stöd av Diskrimineringsombudsmannen eller fackförening har idag i praktiken mycket små möjligheter att på egen hand driva sin fråga i domstol. På samma sätt har de antidiskrimineringsbyråer som finns över landet små möjligheter i praktiken att ta en tvist till domstol. Vid en förlust löper parten risken att få stå för motpartens rättegångskostnader som med lätthet uppgår till 100 000 kronor eller mer. Den risken ska vägas mot att "utdelningen" i form av utdömt skadestånd vid vinst blir lägre. Till detta kommer att utsikterna att vinna inte är så stora.

DO och till viss del fackförbunden har i praktiken monopol på att driva diskrimineringsprocesser. Visserligen är det svenska ombudsmannasystemet ett kraftfullt vapen mot diskriminering, men det finns ändå flera skäl till att skapa reella möjligheter för privata aktörer att processa i diskrimineringsmål.

Först och främst är DO:s resurser begränsade. Det är inte rimligt att en diskriminerad persons möjlighet att få rätt i domstol är avhängigt av att det finns tjänstemän som har tid att ta sig an ärendet. Det finns sedan tidigare exempel på hur

³ <http://www.do.se/sv/Om-DO/Remissvar/2012/En-nationell-institution-for-manskliga-rattigheter/>
2012-07-25

anmälningar har hunnit bli preskriberade innan Diskrimineringsombudsmannen har hunnit ta sig an dem. Det är också möjligt att en person som blivit diskriminerad av någon anledning inte vill vända sig till DO. Anledningen kan vara dåliga erfarenheter eller dåligt bemötande.

Slutligen finns det ett egenvärde i att fler aktörer processar i diskrimineringsmål. Den dynamik, i form av sund konkurrens och samverkan, som kan förväntas uppstå mellan Diskrimineringsombudsmannen, diskrimineringsbyråer och andra aktörer kommer att driva fram en skarpare processföring och bättre prejudikat. Miljöpartiets grundsyn är att det finns ett egenvärde i att medborgarna inte alltid vänder sig till staten när något är fel, utan att det finns verktyg i samhället för att ta sig an problem på egen hand.

En fond med processmedel bör inrättas

Miljöpartiet föreslår därför att staten inrättar en fond ur vilken diskrimineringsbyråer och andra privata aktörer kan söka pengar för att kunna processa diskrimineringsmål, liknande det förslag som lades fram av den offentliga utredningen Det blågula glashuset – strukturell diskriminering i Sverige (SOU 2005:56). Fonden bör förvaltas av företrädare för det civila samhället, exempelvis diskrimineringsbyråerna, Advokatsamfundet och Internationella juristkommissionen.

Förändra reglerna för rättegångskostnader

Sverige bör ta intryck av den modell för diskrimineringstvister som finns i USA. Om den som stämmer ett företag har framgång med sin talan döms företaget att stå för den diskriminerades rättegångskostnader. Om utgången är den motsatta står parterna däremot för sina respektive kostnader. Den som anser sig diskriminerad riskerar på så sätt inte att få betala motpartens rättegångskostnader. I Sverige bär den förlorande parten alltid vinnarens rättegångskostnader, oavsett om förloraren är en enskild privatperson eller ett stort företag.

Modellen har visat sig vara framgångsrik i att möjliggöra att de som diskrimineras kan söka upprättelse genom domstolssystemet. Uppenbart ogrundade stämningar undviks genom regler som bland annat innebär att domstolen vid sådana fall kan ålägga den anklagande parten att betala delar av eller hela det anklagade företags rättegångskostnader. Exakt vilket motsvarande skydd som vi i Sverige bör ha mot uppenbart ogrundade stämningar återstår att ta ställning till. Exempel på organisationer som skulle kunna gynnas av det här förslaget är RFSL samt diskrimineringsbyråer.

Säkra stödet till företrädare för de olika diskrimineringsgrunderna

En nödvändig del av ett samhälle som strävar efter lika rättigheter är att utsatta grupper har förutsättningar att själva formulera sitt perspektiv och att aktivt påverka samhället. Endast de som själva drabbas av samhällets normer kan beskriva vad det innebär och vilka åtgärder som behöver vidtas. Staten bör därför säkra ett långsiktigt stöd till RFSL och andra företrädare för hbtq-personer.

Ökad hbtq-kompetens inom polis och rättsväsende

Att människor vågar anmäla hatbrott förutsätter att det finns en tilltro till att bli väl bemött av polisen. Trots att utbildningsinsatser har gjorts och att utbildning om hatbrott numer ingår i polisutbildningen är hbtq-personer långt ifrån säkra på att få ett självklart bra bemötande när hen vänder sig till polisen. Samtliga polisers kompetens behöver öka kring hatbrott och rikspolisstyrelsen behöver få detta uppdrag tydligt i regleringsbrev. Det är också helt centralt för att verkligen uppmärksamma vilka brott som är hatbrott. Inställningen hos åklagare, jurister och domare är lika viktig där hbtq-kunskap behöver finnas hos var och envar. Vi är inte där idag och mer utbildningsinsatser behövs därför.

Vi vill

- ☐ att transpersoner ska omfattas av hatbrotts- och hetslagstiftningen.
- ☐ att DO får mer pengar för att dels stärka sin informationsroll och dels för att driva fler diskrimineringsmål i domstol.
- ☐ att åklagare och domare ska höja sin hbtq-kompetens.
- ☐ att hbtq-kompetens ska finnas på alla brottsofferjourer.
- ☐ att fler särskilda brottsofferjourer för hbtq-personer inrättas.
- ☐ att stödet bör stärkas till organisationer som företräder de grupper som skyddas av diskrimineringslagstiftningen.
- ☐ att en fond bör inrättas, ur vilken det ska gå att söka medel för att täcka rättegångskostnader i diskrimineringstvister.
- ☐ att reglerna för fördelning av rättegångskostnader vid diskrimineringstvister bör reformeras.
- ☐ att kompetensen kring hbtq-frågor och hatbrott höjs inom polisen, bland annat genom regleringsbrev till rikspolisstyrelsen.

4. VÅLD I NÄRA RELATIONER

Det är oerhört viktigt att våld som förekommer mellan samkönade par ska få lika mycket uppmärksamhet som mäns våld mot kvinnor, eller kvinnors våld mot män. En svensk omfångsundersökning med fokus på samkönat våld visar att runt 25 procent utsatts för någon typ av psykiskt, sexuellt och eller fysiskt övergrepp från nuvarande eller tidigare partner. Resultatet är likartat vad som framkommer om kvinnors utsatthet i heterosexuella relationer.

Partnermisshandel har stora likheter med mäns våld mot kvinnor. Det är samma process av nedbrytning, förödmjukelse och sexuellt, fysiskt och psykiskt våld. Särskilda inslag kan handla om att den ena partnern hotar att avslöja partners läggning för den som inte lever öppet, något som också kan leda till exempelvis internaliserad homofobi.

Samhällets syn på våldet är dock annorlunda. Även om all misshandel är olaglig ses ofta inte våldet som lika allvarligt. Det faktum att parterna är av samma kön misstolkas som att de är jämbördiga.

Många hbtq-personer drar sig för att anmäla våld inom förhållandet. Dels för rädsla att inte bli trodd, att misshandel anses bara vara ett heterosexuellt problem, men kan även vara att man känner ett slags solidaritet med hbtq-samhället. Det finns också en berättigad oro inför bemötandet hos polisen och det övriga rättsväsendet. Ännu svårare är det för den som inte är öppen med sin sexualitet. Att anmäla innebär då att man både kommer ut som misshandlad och hbtq-person.

Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK, har tagit fram utbildningsmaterial som fått spridning. De utbildar andra som utbildar, och riktar sig även till dem som i sin yrkesutövning kommer i kontakt med människor som kan vara utsatta för våld i samkönade relationer. Fler och fler yrkesutövare känner behovet av vidareutbildning, men fortfarande finns stora behov inom till exempel sjukvård och socialtjänst. Våldet riskerar ofta att trivialiseras, betraktas som mindre allvarligt och den utsatta får inte rätt insatser.

Det finns också för lite kunskap. Forskning har gällt lesbiskas utsatta relationer i högre grad än homosexuella mäns, bisexuellas eller transpersoners utsatthet. Det finns också bristande praktiskt hjälp. Transsexuella kvinnor tas till exempel inte emot på flera kvinnojourer och för män saknas i princip skyddat boende.

MILJÖPARTIET DRIVER

- ☐ En ökad öppenhet om våld i samkönade relationer, med mer information både inom hbtq-samhället och till berörda myndigheter.
- ☐ Ökad hbtq-kunskap inom socialtjänst och polis så att hbtq-personer vågar anmäla misshandel inom förhållandet.
- ☐ Att kvinnojourer ska uppmuntras att ta emot transsexuella kvinnor och höja sin kompetens att bemöta lesbiska som blivit misshandlade av sina partners.
- ☐ Att behovet av skyddat boende för manliga hbtq-personer ses över, liksom för hbtq-personer generellt.

5. BARN, FAMILJ OCH IDENTITET

Miljöpartiet förespråkar en familjesyn där varje människa ska ha rätten och möjligheten att definiera sin familj. Dagens familjer är mångfacetterade och som tur är har vi kommit ifrån synen att endast traditionella kärnfamiljer ses som "riktiga" familjer. Heterosexuella, bisexuella och homosexuella får barn. Så har det alltid varit, men trots det och dagens bredd på familjetyper lever tyvärr till viss del fortfarande del föreställningen att enbart heterosexuella människor i par får barn.

Konkreta förändringar har dock gjorts de senaste åren som underlättar för hbtq-personer att få barn.

1 juli 2005 blev det möjligt för lesbiska par att få barn genom assisterad befruktning, dvs. insemination eller befruktning utanför kroppen. Insemination för ensamstående kommer att bli verklighet efter ett beslut i socialutskottet med majoritet våren 2012. Beslutet är efterlängtat och är något Miljöpartiet länge motionerat om. Kvinnor ska inte längre behöva söka sig till Danmark eller andra länder för att bli gravida. Socialförsäkringssystemet är heller inte längre, som tidigare, frågande till föräldraskap mellan två av samma kön.

Ytterligare ett välkommet beslut är att riksdagen våren 2012 beslöt om förbättringar vid ändrad könstillhörighet. Kravet på att vara svensk medborgare och ogift för den som ansöker tas bort. Utländska domar om ändrad könstillhörighet ska under vissa förutsättningar gälla i Sverige. Kravet på sterilisering för transsexuella som söker fastställelse av könstillhörighet ska tas bort kommer tas bort senast den 1 juli 2013 på grund av ytterligare enligt oss onödigt – utredande.

Tillåt fler än två vårdnadshavare

En svaghet i den svenska lagstiftningen på familjeområdet är begränsningen att ett barn högst kan ha två vårdnadshavare. En annan svaghet är att barnets intresse av och rätt till umgänge med personer som inte är dess vårdnadshavare inte skyddas. I dagsläget finns många familjer där det finns fler än två föräldrar. Ett par med två kvinnor kan till exempel ha blivit föräldrar tillsammans med en eller två män. Eller så har ett barns ursprungliga två föräldrar separerat och fått nya partner som fungerar lika mycket som föräldrar som de som från början var barnets föräldrar. Ett barn kan alltså ha sociala föräldrar som inte anses vara föräldrar eller vårdnadshavare enligt lagstiftningen.

Att inte alla de personer som i realiteten fungerar som barnets föräldrar också är det i lagens mening skapar flera praktiska problem. Det finns förskolor och skolor som inte vill skicka information till andra än de juridiska vårdnadshavarna. De största problemen uppstår vid en eventuell separation. Med dagens lagstiftning har

de juridiska vårdnadshavarna alla möjligheter att frånta barnet dess rätt till umgänge och kontakt med personer som har fungerat som barnets föräldrar i praktiken sedan barnet föddes.

Miljöpartiet förespråkar en politik där lagstiftningen anpassas till det faktum att barn växer upp med fler än två vuxna som tar gemensamt ansvar för barnets vård och uppfostran. Barn ska kunna ha fler än två juridiska vårdnadshavare. Likaså ska barns rätt till umgänge med sina sociala föräldrar, som i nuläget inte kan bli vårdnadshavare på grund av lagstiftningens begränsningar, skyddas. Det ska inte vara avhängigt vårdnadshavarnas goda vilja.

Tredela föräldraförsäkringen

I avvaktan att lagen ger möjlighet för fler än två vårdnadshavare behöver dagens föräldraförsäkring förändras så att den passar fler familjekonstellationer bättre. Miljöpartiet vill därför införa en tredelad föräldraförsäkring när föräldraskapet delas av två föräldrar. På sikt vill vi också att föräldraförsäkringen ska förlängas till 18 månader.

I dagsläget är föräldraförsäkringen 16 månader (480 dagar) och av dessa är endast två månader vikta för den ena föräldern. De brukar gå under beteckningen pappamånader, eftersom när föräldraskapet delas av en man och en kvinna så är det alltför ofta fortfarande kvinnan som tar ut flest dagar. Därmed blir pappamånaderna en slags kvotering för fäder i praktiken.

Genom att, när det finns två föräldrar, tredela föräldraförsäkringen skulle barnen få tillgång till båda sina föräldrar och föräldrar får, oavsett kön tydligare rätt att ta föräldrarollen. I samband med detta vill vi utöka föräldraförsäkringen till 18 månader. Varje förälder skulle då få en tredjedel av föräldraledigheten, medan de själva väljer hur den återstående tredjedelen disponeras. Ur ett feministiskt perspektiv får en större andel vikta dagar stora konsekvenser för mäns aktiva föräldraskap och för kvinnors situation på arbetsmarknaden. Även om det är förbjudet att diskriminera en gravid kvinna, eller en kvinna i fertil ålder, är det naivt att tro att arbetsgivare inte låter sig påverkas av hur statistiken för föräldraledighet och tillfällig föräldrapenning (TFP eller tidigare kallat VAB) ser ut.

Vi tror också att vi får ett bättre samhälle där vi kommer bort från att olika kön betyder olika aktivt föräldraskap. När det finns två föräldrar av samma kön har det förstås särskild betydelse för bögpar, där ingrodda föreställningar om föräldraskap ofta kan möta på arbetsplatsen och där ett lagstadgat krav på att ta ut minst en tredjedel av föräldraledigheten kan underlätta.

Vi vill göra det möjligt att låta annan närstående person till barnet ta del av en tredjedel av föräldraledigheten på det sätt som vårdnadshavarna vill. På så sätt skulle alltså fler självklara vuxna runt barnet få en tydligare roll. För samkönade par

som skaffat barn finns ofta dessa vuxna redan där, men utan att ha någon formell roll. Detta i avvaktan att fler vårdnadshavare ska kunna bli möjligt. För olikkönade par och deras barn kan det vara lika positivt att ytterligare person kan få större del i barnets liv.

Valet ska dock vara föräldrarnas. Två föräldrar väljer själva hur den tredje delen av föräldraförsäkringen bäst ska fördelas, om de vill att annan, för barnet närstående, person ska träda in, eller om de själva hellre vill fördela dagarna mellan sig.

Könsneutrala presumtionsregler för föräldrar

Lagstiftningen behöver uppdateras så att de personer som barnen betraktar som sina föräldrar också kan vara det i juridisk mening, även om alla inte nödvändigtvis är biologiska föräldrar. För lesbiska som blir föräldrar behöver presumtionsregler gälla på samma sätt som faderskapspresumtion. Även om det finns vissa avgränsningsproblem runt dagens regler om faderskapspresumtionen som i sig kan behöva ses över bör principen vara att reglerna ska vara könsneutrala.

Om två lesbiska föräldrar är gifta eller registrerade partner blir båda vårdnadshavare. Om föräldrarna är sambor, står barnet under vårdnad endast av den kvinna som har fött barnet, men föräldrarna kan få gemensam vårdnad genom en anmälan till Skatteverket. Det här förutsätter dock att de två kvinnorna skaffat barn med hjälp av den svenska sjukvården. När assisterad befruktning har skett utomlands eller i egen regi så krävs i dagsläget att den ena partnern måste adoptera barnet för att bli förälder. Att det här borde ändras föreslogs i utredningsbetänkandet "Föräldraskap vid assisterad befruktning" redan 2007. Det är på tiden att något händer för att trygga barnets tillgång till båda sina föräldrar.

Ökad möjlighet till adoptioner

I teorin är det sedan 2003 möjligt för samkönade par att adoptera barn, genom att de kan bli prövade på samma sätt som andra par som vill adoptera barn. I praktiken är det dock påfallande svårt. Socialtjänsten ska ge sitt godkännande, vilket inte längre ska vara det hinder det var tidigare. Adoptionsorganisationer ska också godkänna, liksom länderna varifrån barnen kommer. I nuläget finns inga länder som accepterar samkönade par som adoptivföräldrar, med undantag för Sydafrika där det eventuellt finns en öppning, åtminstone i teorin. Miljöpartiet menar att det är sorgligt att samkönade par i praktiken inte har samma möjlighet som andra att bli adoptivföräldrar. Att per automatik sorteras bort som sämre lämpade är en diskriminerande handling, även om den sker utanför Sveriges gränser. Vi menar att Sverige i olika internationella sammanhang behöver arbeta för att situationen förändras. Det bör även adoptionsorganisationerna göra.

Vi anser för övrigt ur ett barnperspektiv att inhemska adoptioner bör komma i fråga i större utsträckning. Vi vill se över den lagstiftning som idag medger att barn växer upp i familjehem, trots att Socialtjänsten från början vet att det är högst osannolikt att de någon gång ska kunna återförenas med sina biologiska föräldrar. I England finns en annan lagstiftning, som ger barn rätt till en trygg familjesituation, vilket betyder fler inhemska adoptioner. Frågan är inte okomplicerad, men vi vill låta utreda den.

I dag ska socialnämnden enligt 6 kap. 8 § socialtjänstlagen överväga om barn placerade i familjehem ska överflyttas till familjehemmet från de biologiska vårdnadshavarna. Det handlar typiskt sett om barn som placerats vid födseln och sedan inte träffat de biologiska föräldrarna. De uppgifter vi har visar att överväganden sker men inte att överflyttande av vårdnad sker. Detta kan inte anses vara förenligt med barnens bästa och bör därför bli föremål för utredning.

Värdmödraskap

Värdmödraskap, även kallat surrogatmödraskap är en fråga som debatteras hett. Surrogat betyder ersättning. Det par som vill ha ett barn, men som själva av biologiska skäl inte kan få något, kan genom en kvinna som låter sig befruktas av parets sperma och/eller ägg få barn. Ett annat sätt att uttrycka det är att surrogatmamman, eller värdmodern, hyr ut eller lånar ut sin livmoder.

I fokus står kvinnors rätt till sina kroppar och en befogad oro för att fattiga kvinnor utnyttjas när den rika världens barnlösa vill skaffa sig egna barn. Men det handlar också om vanliga människors, heta barnlängtan och att hitta ett sätt att reglera de möjligheter som människor kan och redan nu hjälper varandra.

I ett antal länder finns lagar som reglerar värdmödraskap och det görs på helt olika sätt. Exempelvis gällande regler om ersättning, värdmoderns rättigheter och krav på släktskap. I Sverige har värdmödraskap hittills avisats, men en majoritet i socialutskottet drev våren 2012 igenom att frågor om surrogatmoderskap ska prövas mer förutsättningslöst. Det är sagt en sådan prövning bör utgå från ett brett perspektiv som inkluderar juridiska och etiska frågeställningar samt överväganden och hänsyn till internationella förhållanden. Det ska även tas in hur en reglering bör se ut för de barn i Sverige som tillkommit genom surrogatmoderskap utomlands.

Miljöpartiet tycker det är bra. Frågan är komplicerad och rymmer många etiska ställningstaganden, men betydligt mer komplex än att avfärdas med moraliska argument. Vi vill att frågan utreds snart och att det görs i en parlamentarisk utredning.

En särskild viktig aspekt är också hur rättsläget ser ut för de barn som trots allt kommit till genom värdmödraskap. Hittills har detta hanterats helt olika i olika delar

av landet. Barnen har i vissa fall fått reglerade vårdnadsförhållanden först efter sex månader.

Att inte behöva vänta på att bli den man är

Unga transsexuella kan i dag tvingas genomgå puberteten i en kropp som känns fel och främmande. Enligt könstillhörighetslagen får fastställelse av könstillhörighet för en person som är transsexuell endast meddelas om sökanden har fyllt 18 år. Detta innebär att någon könskorrigering operation inte kan utföras på en person som är under 18 år.

Innan sökanden fyllt 23 år får tillstånd bara lämnas om det finns synnerliga skäl. Enligt uppgift gör dock Rättsliga rådet regelmässigt undantag från 23-årsgränsen (SOU 2007:16 s. 161). Utredning och hormonbehandling enligt hälso- och sjukvårdslagen kan dock påbörjas innan personen fyllt 18 år. Möjligheterna till en lyckad övergång till det önskade könet ökar kraftigt om personen slipper genomgå puberteten i sitt biologiska kön (SOU 2007:16 s.164).

För en person som är man-till-kvinna-transsexuell (MTF) kan det innebära att hon slipper röstterapi, operationer av struphuvudet och plågsam epilering (hårborttagning). För en kvinna-till-man-transsexuell (FTM) kan det innebära att bröstet inte utvecklas helt och att han därigenom eventuellt slipper genomgå mastektomi (borttagande av bröstet).

Vi anser att åldersgränsen ska tas bort helt eftersom det redan i dag alltid görs en omfattande utredning av varje patient och en bedömning i det enskilda fallet. Åldersgränsen fyller därför inget syfte.

Vi vill

- ☐ att föräldrabalken ses över så att barn kan ha fler än två vårdnadshavare när det har fler än två föräldrar.
- ☐ att det ska införas en moderskapspresumtion för lesbiska som motsvarar dagens faderskapspresumtion.
- ☐ att Myndigheten för internationella adoptioner får i uppdrag att aktivt söka nya möjligheter för att internationella adoptioner ska bli mer än en teoretisk möjlighet för samkönade par.
- ☐ att en tredelad föräldraförsäkring införs där en tredjedel kan överlåtas till annan person.
- ☐ att den statiska 18-årsgränsen för fastställelse av könstillhörighet tas bort.
- ☐ att fortsatt kompetenshöjning på hbtq-området bör ske på landets mödravårdscentraler, barnavårdscentraler och i förskolan.

6. HBTQ-PERSONER I VÄRLDEN

Ett fåtal andra länder har kommit så långt som Sverige i synen på hbtq-frågor. Bara en handfull av världens länder har lagstiftning som främjar och skyddar samkönade relationer, exempelvis möjligheten att gifta sig. De allra flesta homosexuella, bisexuella och transpersoner i världen lever i dag i tystnad, glömska och bristande respekt.

Diskrimineringen av hbtq-personer tar sig många former och sker på olika sociala och politiska nivåer, från stadsfäst repression till utstötning enligt informella sociala normer. Förtrycket av hbtq-personer kan bestå av kriminalisering, institutionell homofobi, förbud att arbeta inom offentlig förvaltning, sjukdomsförklarande, tvångsmedicinering, diskriminering på arbetsplatser och statlig repression inklusive dödsstraff. Det kan i praktiken innebära att hbtq-personer med funktionsnedsättningar förvägras hjälp, att äldre hbtq-personer förlorar sin rätt till vård, att hiv-positiva hbtq-personer nekas medicinsk behandling och att unga hbtq-personer kastas ut från skolan. Det kan ske med eller utan statlig legitimering och ta sig uttryck i smutskastning, tystnad, hatbrott, våldtäkter på lesbiska, hedersrelaterade mord och tvångsäktenskap.

I slutet av 2011 kom den första FN rapporten någonsin om mänskliga rättigheter för hbtq-personer. I 76 länder är det brottsligt för personer av samma kön att ha sex med varandra⁴.

Rapporten pekar på att hbtq-personer i alla delar av världen utsätts för hatbrott. Här lyfts mord, kidnappning, misshandel, våldtäkt men också psykiska hot och att människor godtyckligt får sin frihet inskränkt. Våld mot hbtq-personer rapporteras dessutom ha en tendens att vara särskilt onda jämfört med andra hatbrott. Ofta organiseras överfallen av religiösa extremister, paramilitära grupper, och extrema nationalister. Inte sällan utövas förtrycket också på de platser som borde vara tryggast. I familjen, skolan eller på arbetsplatsen.

Ett exempel på detta är att i början av 2012 presenterade Ugandas parlament ett lagförslag om hårdare regler och ville införa dödsstraff för "grov homosexualitet" - omfattande sexuell samvaro i samförstånd mellan personer av samma kön.

Förslaget innebar också att personer som ingått samkönade äktenskap skulle kunna dömas till livstids fängelse. Tanken var även att göra det brottsligt att inte ange

⁴ Sidan 13 Annual report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary-General Follow-up and implementation of the Vienna Declaration United Nations General Assembly Human Rights Council 2011

lagöverträdelse till myndigheterna inom 24 timmar. Som tur var blev protesterna stora och det blev det till slut inget av förslaget.

Sveriges roll i världen

SIDA, Amnesty och andra organisationer menar att rättigheten att vara homosexuell, bisexuell eller transperson bör behandlas som en mänsklig rättighet och inkluderas så fort det pratas om mänskliga rättigheter. Numer har detta sitt stöd även i FN.

I alla länder finns hbtq-relaterade nätverk av människor som arbetar mot förtryck, skapar socialt utrymme, ger varandra psykosocialt stöd och har kulturella aktiviteter. De flesta organisationer i Väst har börjat just så: som kluster av människor med gemensam identitet och liknande upplevelser bakom sig och visioner framför sig. Med tanke på hur viktiga de organisationerna har varit för utvecklingen för hbtq-personer i många länder bör de lokala nätverken och organisationerna värderas högt när en utomstående part försöker påverka ett lands regering i en mer tolerant riktning.

Sverige skulle kunna uppvisa en mycket större solidaritet med hbtq-personer i världen, vara en mer aktiv förebild och arbeta internationellt med ett mer integrerat hbtq-perspektiv. Det finns ett stort behov av hbtq-utbildning av ambassadörer och annan personal på utrikesdepartementet. Resultatet av en sådan utbildning kunde vara att hbtq automatiskt inkluderas vid diskussioner om mänskliga rättigheter.

Avrättningar, offentliga kränkningar och legal diskriminering av hbtq-personer i andra länder är sällan föremål för internationella protester. Sverige går i dagsläget inte i fronten för några protester med hbtq- anknytning. I ministrars och ambassadörers samtal med ledare för hbtq-fientliga nationer framförs det sällan påpekanden om landets missförhållanden på området.

Miljöpartiet anser att Sverige tyvärr har en passiv roll när det gäller att aktivt stödja och träffa representanter för lokala hbtq-organisationer. Bistånd kopplas inte till utveckling av hbtq- personers rättigheter i den mån det skulle kunna göras.

Miljöpartiet uppmuntrar att Sverige ska engagera sig ännu mer för att försäkra att EU-länders följer överenskomna principer för mötesfrihet för hbtq-personer, exempelvis när tillstånd till Prideparader inte godkänns. Sverige ska även ställa krav på att nya medlemsländer inom EU ska förhålla sig till vissa hbtq-frågor.

Migrationsverket och andra instanser inom svenskt flyktingmottagande har idag en begränsad kompetens inom hbtq-området. En person som söker asyl på grund av sin sexuella läggning är inte alls garanterad att möta och få sin fråga behandlad av personer som besitter nödvändiga specialkunskaper. Ambassadors rapporter ligger ofta till grund för Migrationsverkets beslut om uppehållstillstånd, med följden att avvisningar sker med hänvisning till att de avvisade bara behöver dölja sin sexuella läggning i hemlandet för att slippa förföljelse. Personer som kommer som par till

Sverige behandlas inte alltid som ett par om de är av samma kön till exempel har de kunnat placeras på flyktingförläggningar i olika landsändar och få sina ärenden behandlade separat.

Vi vill

- ☐ att Sverige ska vara mer aktivt i det internationella hbtq-arbetet.
- ☐ att Sverige ska vara mer aktivt inom EU för att stärka hbtq-personers rättigheter i såväl medlemsländer som i de länder som söker medlemskap.
- ☐ att Sverige ska verka för att hbtq-rättigheter ska vara inkluderade i de villkor som handlar om mänskliga rättigheter för nya medlemsländer i EU.
- ☐ att bistånd ska kunna kopplas till hbtq-rättigheter.
- ☐ att hbtq-rättigheter automatiskt ska inkluderas i diskussioner rörande mänskliga rättigheter.
- ☐ att ambassader och utrikesdepartementet ska höja sin hbtq-kompetens.
- ☐ att hbtq-frågor i högre grad blir ämnet för protester från svenskt offentligt hall.
- ☐ att Migrationsverket och andra myndigheter som arbetar nära flyktingar ska höja sin hbtq-kompetens.
- ☐ att alla flyktingar som kommer till Sverige på grund av förföljelse för sin sexuella läggning ska garanteras ett kompetent bemötande av svenska myndigheter och att deras skäl tas på allvar.

7. ATT VERKA SOM KOMMUN- OCH LANDSTINGSPOLITIKER

Hur kan kommun- och landstingspolitiker arbeta praktiskt med hbtq-frågor? Här följer några förslag på konkreta åtgärder för minskad diskriminering och ökad kunskapsspridning.

- ☐ att vid nästa förtroendemannautbildning se till att denna också inbegriper hbtq-kompetens.
- ☐ att kommunen som arbetsgivare utbildar all ledande personal samt andra som har personalansvar eller hanterar personalpolitik i hbtq-kompetens.
- ☐ att det genomförs riktade utbildningsinsatser till alla anställda för att underlätta för hbtq-personer att leva öppet om de så önskar.
- ☐ att all personal som arbetar med barn och ungdomar i undervisning eller på annat sätt så som elevvård, ungdomsprojekt, ungdomsmottagningen m.m. får utbildning i hbtq-kompetens.
- ☐ att socialnämnden gör utbildningsinsatser för sin personal i hbtq-kompetens för att underlätta för hbtq-personer att erhålla service på ett adekvat sätt.
- ☐ att omsorgsnämnden utbildar sin personal i hbtq-kompetens för att underlätta för hbtq-personer att erhålla service på ett likvärdigt sätt.
- ☐ att fritidsnämnden aktivt stimulerar föreningarna i kommunen att utbilda sina ledare i hbtq-kompetens och att detta sätts in som ett krav när föreningsbidrag och tillgång till kommunens anläggningar beviljas.
- ☐ att hälso- och sjukvården för människor som drabbas av hot och trakasserier på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck stärks.
- ☐ att hbtq-personers inflytande över den sjukvård som berör dem ökar, exempelvis med referensgrupper.
- ☐ att fler hbtq-certifieringar av verksamheter inom vård och omsorg initieras.
- ☐ att lagen om lesbiskas rätt till insemination tillämpas fullt ut och att lesbiska inte diskrimineras i vare sig kön till, inför eller under behandlingen.
- ☐ att rutiner som finns kring insemination och IVF-behandling ska ses över ur ett hbtq-perspektiv och heteronormativa blanketter, formulär och frågor ska göras om så att de passar alla.
- ☐ att ge stöd till ungdomsmottagningarna, inklusive frivilligorganisationerna, så att de kan stödja ungas utveckling av sin sexualitet.
- ☐ att införa särskilda lokala och/eller regionala träffpunkter för hbtq-ungdomar och hbtq-certifiera andra ungdomsgårdar.

- ☐ att utbilda vårdpersonal så att de får större kunskap om hbtq-personer och att ge stöd till hbtq-personer i personalen.
- ☐ att säkerställa att lagen som förbjuder landstinget att göra affärer med företag som diskriminerar anställd på grund av sexuell läggning efterlevs.
- ☐ att diskrimineringsklausuler som rör kommuners och landstings upphandling av varor och tjänster också ska inkludera diskriminering av hbtq-personer.